

TEZIS MAVZUSI: O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 99-moddasini amaliyotda qo'llash: xorijiy tajriba va uni O'zbekiston qonunchiligiga tadbiq etish masalalari

Mo'minov Jasur Alimovich
Mustaqil izlanuvchi
Tel.: (+99877)116-00-60

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 99-moddasini amaliyotda qo'llash masalalari xorijiy davlatlar, xususan, Angliya, Singapur va Germaniya tajribasi bilan qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilinadi. Qurilish va shaharsozlik sohasida qonunbuzarliklarning oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etishning zamonaviy mexanizmlari o'rganiladi. Xorijiy tajriba asosida O'zbekistonda ma'muriy javobgarlikni qo'llash samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: MJtK 99-modda, ma'muriy javobgarlik, shaharsozlik, qurilish nazorati, xorijiy tajriba, huquqbuzarlik profilaktikasi, ma'muriy sanksiya, proportsionallik.

Kirish:

Qurilish va shaharsozlik sohasida qonuniylilikni ta'minlash davlatning muhim vazifalaridan biridir. Qurilish va shaharsozlik sohasidagi ma'muriy javobgarlikni takomillashtirishda xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Turli davlatlarda qurilish xavfsizligi, loyiha va texnik talablarni bajarish, qurilish ustidan davlat nazorati hamda huquqbuzarliklar uchun sanksiyalar turlicha shakllangan bo'lsa-da, ularning umumiy maqsadi inson hayoti va sog'lig'ini, mulkni hamda shaharsozlik manfaatlarini himoya qilishdan iborat.

Asosiy qism:

O'zbekiston Respublikasining MJtK 99-moddasi shaharsozlik to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun ma'muriy javobgarlikni belgilaydi. Mazkur normani qo'llashda huquqbuzarlikning tarkibi, aybdor shaxs, buzilgan talab va tegishli dalillarni aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, qurilish sohasida javobgarlikni belgilashda proportsionallik prinsipi alohida ahamiyatga ega. Ya'ni huquqbuzarlikning xavflilik

darajasi, yetkazilgan zarar, huquqbuzarning aybi va buzilishning davomiyligi hisobga olinadi.

Buyuk Britaniya tajribasi. Angliyada qurilish xavfsizligi va qurilish nazoratiga nisbatan xavfga asoslangan yondashuv rivojlangan. Building Safety Regulator (BSR) qurilish nazorati sohasida muhim vakolatlarga ega bo'lib, qonunchilikka rioya etilishini ta'minlashga qaratilgan nazorat va ijro choralari amalga oshiradi. Huquqbuzarlik aniqlanganda jarima bilan bir qatorda kamchilikni bartaraf etish bo'yicha ko'rsatmalar, professional maqomni cheklash, faoliyatni vaqtincha to'xtatish yoki ro'yxatdan chiqarish kabi choralar qo'llanishi mumkin. Bu yondashuv faqat jazolashga emas, balki xavfni bartaraf etishga qaratilgani bilan e'tiborga loyiq.

Angliya tajribasining yana bir muhim jihati — jazoning mutanosibligi. Huquqbuzarlikning og'irligi, xavf darajasi, qilmishning davomiyligi va qonunchilikka rioya qilmaslik ko'lami hisobga olinadi. Demak, javobgarlik chorasi shaxs yoki tashkilotga bir xil tarzda emas, balki konkret holatga mos ravishda belgilanadi.

Singapur tajribasi. Singapurda qurilish xavfsizligi bo'yicha davlat nazorati qat'iy va profilaktik xarakterga ega. Qurilish obyektlarining xavfsizligi loyiha bosqichidan boshlab nazorat qilinadi. Bunda huquqbuzarlik sodir bo'lgandan keyin jazolashdan ko'ra, xavfni oldindan aniqlash va bartaraf etishga katta e'tibor beriladi. Qurilish tashkilotlari va pudratchilarning professional mas'uliyati, xavfsizlik standartlari va nazorat tartiblariga rioya qilishi muhim o'rin tutadi.

Germaniya tajribasi. Germaniyada qurilish ustidan nazorat asosan federal yerlarning qurilish qonunchiligi va mahalliy qurilish nazorati organlari orqali amalga oshiriladi. Qurilish obyektlarining tegishli ruxsatnomalarga, texnik va xavfsizlik talablariga muvofiqligi tekshiriladi. Qoidabuzarlik aniqlangan hollarda ma'muriy-huquqiy ta'sir choralari bilan bir qatorda noqonuniy yoki xavfli qurilishni to'xtatish va kamchiliklarni bartaraf etish kabi vositalardan ham foydalaniladi.

Muammolar va takliflar:

Xorijiy tajribani O'zbekistonning MJtK 99-moddasi bilan qiyoslaganda, bir qator takliflarni ilgari surish mumkin.

Birinchidan, jiddiy yoki takroriy huquqbuzarliklarda jarima bilan bir qatorda qurilish faoliyatini vaqtincha cheklash yoki tegishli professional maqomga ta'sir ko'rsatish mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, yuqori xavfli obyektlarga nisbatan kuchaytirilgan nazoratni joriy etish lozim.

Uchinchidan, inspeksiya ko'rsatmalarini elektron shaklda berish va ularning bajarilishini avtomatik monitoring qilish samaradorlikni oshiradi.

To‘rtinchidan, qurilish nazorati mutaxassislari va mas’ul mansabdor shaxslarning kasbiy malakasi hamda professional javobgarligini kuchaytirish zarur.

Beshinchidan, takroriy huquqbuzarliklar bo‘yicha yagona elektron reyestr tashkil etilishi MJtK 99-moddasining ikkinchi qismini to‘g‘ri qo‘llashga yordam beradi. **Oltinchidan**, jarima qo‘llash bilan birga huquqbuzarlik oqibatlarini amalda bartaraf etish ustuvor vazifa sifatida belgilanib, nazorat organlarining keyingi monitoringi ta‘minlanishi kerak.

Shunday qilib, jahon tajribasi MJtK 99-moddasini takomillashtirishda “faqat jarima” modelidan “profilaktika — xavfni baholash — nazorat — kamchilikni bartaraf etish — mutanosib jazo — takroriylikning oldini olish” modeliga bosqichma-bosqich o‘tish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatadi. Mazkur yondashuv O‘zbekiston shaharsozlik sohasida qonuniylik va qurilish xavfsizligini yanada kuchaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Xulosa:

Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, qurilish va shaharsozlik sohasida samarali ma‘muriy nazorat faqat jarima qo‘llashga asoslanmasligi kerak. Huquqbuzarlikning oldini olish, uni tezkor aniqlash, qonunbuzarlikni bartaraf etish, zarur hollarda qurilish ishlarini to‘xtatish va huquqbuzarlikning og‘irligiga mutanosib javobgarlik choralari qo‘llash yagona tizim sifatida ishlashi lozim.

Angliya tajribasidagi compliance notice va stop notice mexanizmlari, shuningdek, professional qurilish nazorati subyektlariga nisbatan moliyaviy va kasbiy sanksiyalarning qo‘llanishi O‘zbekiston shaharsozlik sohasidagi ma‘muriy javobgarlik tizimini takomillashtirishda foydali model bo‘lishi mumkin.

Singapur tajribasining O‘zbekiston uchun foydali tomoni shundaki, qurilishdagi javobgarlikni faqat ma‘muriy jarima bilan cheklamasdan, pudratchining professional maqomi, litsenziyasi, malakasi va xavfsizlik ko‘rsatkichlari bilan bog‘lash mumkin. Bu huquqbuzarliklarning oldini olishga kuchliroq iqtisodiy va professional rag‘bat yaratadi.

Germaniya tajribasidan kelib chiqadigan asosiy xulosa shundan iboratki, qurilish sohasida javobgarlikning maqsadi faqat jarima undirish emas, balki qonunga zid holatni amalda tugatish va obyekt xavfsizligini ta‘minlashdan iborat bo‘lishi kerak. Shu nuqtayi nazardan, MJtK 99-moddasini qo‘llash amaliyotida jazolashdan ko‘ra huquqbuzarlikning oldini olish, xavfni bartaraf etish va qonuniy qurilishni ta‘minlashga yo‘naltirilgan kompleks yondashuvni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan manbaa va adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasining Shaharsozlik kodeksi.

3. Building Safety Regulator. Building Safety Regulator enforcement policy statement.
4. GOV.UK. Building control bodies: contraventions and criminal offences.
5. GOV.UK. Changes to the building control process: compliance and stop notices.
6. Singapore Building and Construction Authority (BCA). Building control and construction safety regulatory materials.
7. Germany. Federal and Länder building regulations and local building supervision materials.